Бацькаўшчына

WHITERUTHENIAN NEWSPAPER „THE FATHERLAND“ — Цана 1 н. м.

№ 3 (6) — 8 лютага 1948 г. — год выданьня 2

ЦЁМНЫЯ СІЛЫ ВАРУШАЦЦА

ГАНДЫ ЗАСТРЭЛЕНЫ

Нью-Дэлі (ДЭНА-Рэйтар). 30-га студзеня ў Нью-Дэлі застрэлены ведамы індускі змагар і філёзаф **Магатма Ганды.**

Як падае адзін сьветка, каля 500 чалавек чакалі на Ганды, каб пачаць гадзіну малітвы. Ганды йшоў да невялічкай дрыўлянай пляцформы, зь якой ён звычайна прамаўляў. Калі ён наблізіўся да людзкой масы, натоўп раздаўся, каб даць яму дарогу. Адзін малады чалавек, апранены ў марынарку колеру хакі, даў чатыры стрэлы. На белай вопратцы Ганды зьявіліся вялікія крывавыя плямы. Колькі жанчынаў кінулася паддтрымаць яго. Ён упаў, прастрэлены ў грудзі. Стрэлы былі дадзеныя вельмі зблізку. Колькі асобаў з натоўпу хапіла забойцу й моцна трымала яго да прыбыцьця паліцыі.

Забойцу Ганды 36 год, ён завецца Год. Гэты «радыкальна настроены» гіндус добра гаворыць па ангельску. Паміраючы, Ганды заклікаў паліцыю не абыходзіцца сувора з забойцам.

Забойства Ганды ўразіла Індыю, як цяжкі ўдар. Гэта больш, як нацыянальная трагедыя. Для 200 міліёнаў індусаў гэта — забойства бога. «Забіць Ганды — гэта забіць душу Індыі», — заявіў галава індускага ўраду Пандыт Нэру.

Пры ўдзеле вялікай масы людзей адбылося пахаваньне Ганды паводля ўсіх гіндускіх абрадкаў. На мядзянай урне зь ягоным попелам напісана слова «Рам» (бог).

Паліцыя дасьледуе справу змовы, да якое належыў забойца Ганды й мэтаю якой было забіць ня толькі Ганды, але й яшчэ іншых індускіх перадавых дзеячоў.

ЦЕМРА Й ЗША СОЧЫЦЬ

ЦЁМНЫЯ СІЛЫ ПЛЯНУЮЦЬ ПЕРАВАРОТ У ЗША

Вашынгтон (ДЭНА-ІНС). Прамоўца амэрыканскага кангрэсу, Джо Мартын, заявіў, што «цёмныя сілы у ЗША змовіліся скінуць урад».

Мартын сьцьвярджае, што мэта гэтых плянаў — найперш абязуладніць кангрэс, а тады сканцэнтраваць удары вылучна на асобе найвышэйшага кіраўніка ўраду. Калі-б гэта было дасягнутае, кажа Мартын, тады для сабатажнікаў было-б лёгкай справай павесьці разбуральную кампанію супраць выканальнай улады, зрабіць гаспадарстваўскі пераварот і захапіць уладу ў свае рукі.

«Гадамі тысячы мужчынаў і жанчынаў ахоўвала нашая нацыя, — сказаў прамоўца, — якія сабатавалі нашую амэрыканскую свабодную сыстэму й імкнуліся паставіць наш урад пад кіраўніцтва чужой ідэялёгіі й замежнай клікі валадароў... Мы не павінны ніколі забывацца, што ў Савецкім Саюзе невялікая мяншыня пanявольвае вялікую бальшыню, і то зь вялікай удачай».

КАМІНФОРМ НАПАДАЕ

Белград (ДЭНА-Рэйтар). У перадавым артыкуле № 6 часапісу камінформу да прапановы заходня-эўрапейскае вуніі піша, што брытанскі міністар замежных справаў Бэвін маніцца стацца «эўрапейскім гаўляйтэрам Амэрыкі». Гэта, аднак, трывала-б адно датуль, пакуль ЗША ня прызналі-б за пaтрэбнае замяніць яго якім-небудзь амэрыканскім генэралам. Артыкул напісаны чэхаславацкім камуністым Янам Марэкам.

БЕДНЫЯ ДУШЫ...

МАРШАЛ САКАЛОЎСКІ ТУРБУЕЦЦА

Бэрлін (ДЭНА). Савецкі галоўнакамандуючы ў Нямеччыне, маршал Сакалоўскі, сьціраваў ліст да амэрыканскага вайсковага губэрнатара Нямеччыны генэрала Л. Д. Клея, у якім вымагае даведак пра 206 савецкіх грамадзянаў, што зьняволеныя ў турме баварскага гораду Штраўбінгу, і адначасна дамагаецца, каб савецкай вайсковай адміністрацыі былі перададзеныя сьпісы засуджаных Амэрыканцамі савецкіх грамадзянаў і весткі пра асновы іхнага засуджэньня. Маршал Сакалоўскі зазначае ў сваім лісьце, што спосаб дзеяньня амэрыканскіх вайсковых уладаў супярэчыць умове ад 11. 2. 1945 г., якая прадугледжвала рэпатрыяцыю вызваленых аліянцкімі аддзеламі ваеннапалонных і цывільных асобаў. Заміж гэтага, савецкіх падданых судзяць, не дазваляючы ім адпаведна бараніцца, і прысуджаюць да караў, куды большых супраць дапушчаных імі ўчынкаў. Гэтак, быццам-бы 30 асобаў засуджаныя на кару сьмерці праз расстрэл, 68-на дажыцьцёвае зьняволеньне й рэшта да пазбаўленьня волі ад 10 да 15 год.

У лісьце падаюцца прыклады быццам-бы несправядлівага пакараньня. Так, між іншага, Сакалоўскі цьвердзіць, быццам савецкі грамадзянін (?) Станіслаў Янавіч Рыклік ізь Львова, вывезены немцамі ў Нямеччыну ў 1942 г., засуджаны на дажыцьцёвае зьняволеньне за пераховўваньне зброі, а народжаны ў Смаленску і ў 1944 г. вывезены ў Нямеччыну Аляксандар Ігнатавіч Кэмпа прысуджаны на 20 год турмы за пераход мяжы між францускай і амэрыканскай зонамі.

«Савецкае камандваньне дамагаецца спыніць заразжа выкананьне прысудаў амэрыканскага вайсковага суда над названымі 206 савецкімі грамадзянамі, зьняволенымі ў штраўбінгскай турме», — літаральна гэтак піша ў лісьце Сакалоўскі. Далей ён зазначае, што й цяпер даходзяць ведамкі, быццам савецкія грамадзяне-перамяшчэнцы, якія выказваюць жаданьне зьвярнуцца на бацькаўшчыну, ёсьць таксама яшчэ і ў іншых турмах амэрыканскае зоны.

ГЭНЭРАЛ КЛЕЙ АДКАЗВАЕ

Бэрлін (ДЭНА). У сваім адказным лісьце савецкаму галоўнакамандуючаму ў Нямеччыне маршалу Сакалоўскаму амэрыканскі вайсковы губарнатар Нямеччыны, генэрал Л. Д. Клей, заяўляе, што успомненыя Сакалоўскім у ягоным лісьце падрабязнасьці пра быццам-бы няпраўнае зьняволеньне савецкіх грамадзянаў не адпавядаюць фактам.

У сваім лісьце ген. Клей сьцьвярджае, што ўспомненыя Сакалоўскім тры савецкія падданыя зрабілі злачынствы аніяк не маленькія, а асабліва цяжкія. Што да далейшага дасьледваньня ўспомненых маршалам Сакалоўскім падрабязнасьцяў амэрыканскі вайсковы губэрнатар просіць дакладнага зазначэньня канкрэтных выпадкаў «несправядлівага засуджэньня савецкіх грамадзянаў».

Як далей падаецца, лік савецкіх грамадзянаў у штраўбінгскай турме далёка меншы за пададзены ў лісьце Сакалоўскага.

САМІ САБЕ ПАМАГАЮЦЬ...

Мюнхэн (Дэна). — Каля міліёну работнікаў і службоўцаў узялі ўдзел у 24-гадзіннай забастоўцы пратэсту супраць крытычнага харчовага палажэньня ў Баварыі. Жыцьцёваважныя прадпрыёмствы й прадпрыёмствы амэрыканскага вайсковага кіраўніцтва, а таксама рамесьнікі-саматужнікі, не ўзялі ўдзелу ў забастоўцы. Усе чыгункі на час забастоўкі спынілі рух. Хадзілі толькі цягнікі акупацыйных уладаў. Як паведамляе баварскі ўрад, гэтая забастоўка каштавала Баварыі прыблізна 27 міліёнаў марак.

АПОШНІМ ЧАСАМ

* СССР пачаў апошнім часам закідаць ЗША дыплёматычнымі пратэстамі. Пададзеныя пратэсты супраць уладжаньня амэрыканскіх паветраных базаў у Трыпалітаніі, супраць знаходжаньня амэрыканскіх ваенных караблёў у італьлянскіх водах Міжземнага мора, супраць дзейнасьці амэрыканскай ваеннай місіі ў Іране, супраць амэрыканскай паветранай дзейнасьці ў японскім Жоўтым моры. Наверх яшчэ газэта «Красная Звезда» вінавацiць ЗША ў імкненьні ператварыць Данію ў сваю ваееную базу...

* Грэцкі партызанскі «гэнэрал» Маркос заявіў на паседжаньні свайго партызанскага ўраду, што ваеннае палажэньне паўстанцаў у паўночнай Грэцыі крытычнае, хоць яны й выканалі шмат дзіву годных чынаў.

* Фінская паліцыя «прачышчаная», прычым на загад камуністычнага міністра нутраных справаў звольнена больш за 200 «палітычна незарыентаваных» паліцыянтаў.

АНТЫБАЛЬШАВІЗМ і АНТЫФАШЫЗМ

У папярэднім нумары нашае газэты мы аддалі шмат месца антыбальшавізму, у сувязі з афармаваньнем адзінага фронту паняволеных бальшавізмам народаў.

Аднак, на сьвеце ёсьць шмат людзей, якія звыклі думаць, ці й сьведама апэраваць простымі супрацьлежнасьцямі, палярнасьцямі, пры гэтым часта-густа разумеючы іх вельмі прымітыўна, спрошчана, ато й зусім павярхоўна, няглыбака, ці навет проста перакручана, неадпаведна з запраўдным станам рэчаў. Гэткія людзі, чуючы пра антыбальшавізм і добра разумеючы, што гэтым словам абазначаецца, хіба, нешта, сьціраванае супраць бальшавізму, доўга не разумуюць і падстаўляюць пад гэнае «нешта» нейкі іншы «ізм», знаны ім із свае быццам-бы супраць бальшавізму настаўленае існасьці ці скіраванасьці. Адны з такіх людзей добра памятаюць яшчэ, што бальшавізм распаношыўся па здрузгатаньні расейскага царызму, і таму разважаюць вельмі проста: антыбальшавізм — значыцца царызм, разьбіваючы бальшавізм, трэба імкнуцца да аднаўленьня «добрых старых» царскіх парадкаў (тым балей, што за царом «было-ж усяго-усенькага, а як-жа дзешава»...). Другія-ж, як быццам-бы, больш «сучасныя» людзі і разумуюць у больш сучасных тэрмінах, зусім сьвежых яшчэ сваёй памяцяй: для іх антыбальшавізм — гэта значыць фашызм, і выступаючы супраць бальшавізму, мы тым самым быццам-бы імкнёмся да фашызму

Падобнае разумаваньне вельмі падтрымваюць і самі бальшавікі, будучы, фактычна, навет аднымі зь першых і найбольш зацікаўленых [illegible]. Гэта-ж якраз бальшавікі, звыкшы надаваць словам таго сэнсу, які ім патрэбен, ня лічачыся з тым значаньнем пэўных тэрмінаў, якое ўжо цьвёрда ўстанавілася ў сьвеце, нахабна называючы, прыкладам, свой крывавы й брутальны паліцыйна-тэрарыстычны гвалт «дэмакратыяй», — адначасна хрысьцяць «фашызмам» усё тое, што супраць іх, ці што ім наагул не падабаецца. «Фашызм», «фашыстыя» у бальшавікоў даўно сталіся аднымі з найгоршых мянушак і лаянак, якімі шырака карыстаюцца ў іх усе, да людзей цёмных і няпісьменных, да дзяцей навет, вельмі далёкіх яшчэ ад разуменьня чаго-небудзь у палітыцы. З другога боку, тыя-ж бальшавікі заўсёды і ўсюды выстаўляюць сябе самых, як найбольш пасьлядоўных і зацятых, навет проста адзіных у сьвеце «антыфашыстых», стараючыся як мага замацаваць за сабою гэты вылучны манаполь на антыфашызм наагул.

Як-жа выглядае ўся гэтая справа на самой рэчы? Даволі толькі зазірнуць пільней у гісторыю, сказаць дарэчы, не такую яшчэ далёкую ад нас, супаставіць і прадумаць да канца факты, каб прыйсьці да няхібнага высnaвy, што аб ніякіх супрацьлежнасьцях тут ня можа быць і мовы, што бальшавізм і фашызм — гэта ня толькі родныя браты, і навет ня толькі блізьнюкі, а проста ў розных месцах паўсталыя й крыху парознаму, адменнымі «нацыянальнымі формамі» прыбраныя праявы аднае й тае самае існасьці. А за гэтым — ясным станецца й наступны высnaў, што антыбальшавізм і антыфашызм (запраўдны, ведама) таксама ня маюць у сабе нічога супярэчнага ці несумяшчальнага, а наадварот, у існасьці навет павінны станавіць сабою толькі дзьве, і пры гэтым родныя, функцыі аднаго й таго самага сьветагляду й кірунку.

Але трымаймася парадку. Гістарычна фашызм зьявіўся ня сьвет і гэтым сваім імём хрышчаны ў Італіі, але усёй сваёй сыстэмай адразу-ж стнавіў суцэльнае бадай насьледаваньне, навет простае малпаваньне часам, крыху раней дойшлага да ўлады ў Расеі бальшавізму. Пазьнейшы за яго нямецкі фашызм — «нацыянал-сацыялізм» ці проста «нацызм», зьявіўшыся яшчэ крыху па тым, насьледаваў, малпаваў і вучыўся ўжо ад абодвух гэных сваіх папярэднікаў — і італьлянскага і маскоўскага. Усе тры выпрацавалі й кіраваліся аднэю сыстэмаю, збудаванаю на зусім аднолькавых у сваёй існасьці прынцыпах і выходных пазыцыях.

Усе яны, найперш, выходзілі з аднаго, чыста шавіністычнага палажэньня, што кажная зь іхных нацыяў — найлепшая ў сьвеце (хоць расейскі бальшавізм напачатку сарамліва хаваўся з гэтым, аблыжна прыкрываючыся «інтэрнацыяналізмам», і толькі пасьля на поўны голас загаварыў пра «великий русский народ»). На гэтым перакананьні ў кажнага зь іх мацавалася чыста рэлігійная, проста містычная вера ў нейкую сусьветную місію кажнага зь іхных «вялікіх народаў»,

і ўжо другарадная рэч, у чым бачыў кажны гэную місію (расейскія бальшавікі — у ўстанаўленьні «сусьветнае камуны», італьлянскія фашыстыя — у вадбудове «вечнага й сусьветнага Рыму», нямецкія нацыстыя — у заваяваньні сусьветнага панаваньня «арыйскаму», «нардычнаму чалавеку»). Бо ў практыцы ўсе гэтыя ідэі прыводзілі да аднаго — да імпэрыялізму ці то італьлянскае, гэтак і званае «імпэрыі», ці то нямецкага «трэйцага райху», ці то расейска — бальшавіцкага СССР, і вялі да яго зусім адным і тым самым шляхом — шляхом мілітарызму, ваеншчыны й войнаў, дзякуючы чаму ўсе тры — і нямецкі нацызм, і маскоўскі бальшавізм, і італьлянскі фашызм, хоць апошні толькі ў прыпрэжцы — сталіся фактычнымі падпальнікамі нядаўнае другое сусьветнае вайны. Гэты-ж мілітарызм вызначыў і аднолькавую ўва ўсіх трох грамадзка-палітычную сыстэму таталітарызму, абапёртую на чыста-вайсковых арганізацыйных прынцыпах аўтарытэту, субардынацыі й дысцыпліны з завяршэньнем у абсалютнай дыктатуры аднае партыі (італьлянскае фашыстаўскае, нямецкае НСДП, расейскае ВКП (б)] і аднаго чалавека над ёй і над усім — «правадыра» — «дучэ» Мусаліні ў Італіі, «фюрэра» Гітлера ў Нямеччыне, «важдзя» Сталіна ў Расеі. Аднолькавым ува ўсіх трох і фактычна адзіна магчымым у дадзеных абставінах быў і спосаб утрыманьня ўсяго гэтага ладу ў выглядзе тэрарыстычна-паліцыйнага рэжыму, заснаванага на арганізаваным тэроры, гвалце й шпіянажы праз гаспадарстваўскія паліцыйныя органы, зусім ідэнтычныя ў існасьці й навет формах свае дзейнасьці — досыць із большага хоць-бы прыраўнаваць, прыкладам, нямецкае Гестапо і ягоныя «кацэты» да расейскіх ЧК-ГПУ-НКВД-МВД зь іхнымі «концамі». Нарэшце, навет ідэалягічнае, філёзофскае ўгрунтаваньне й найвышэйшае асьвячэньне ўсіх гэтых сыстэмаў выходзіла з адных і тых-жа сьветаглядавых пазыцыяў матэрыялізму, і другарадная, зноў-жа, рэч, што Немцы пры гэтым бралі адменьнік матэрыялізму біялёгічнага, а Расейцы — эканамічнага, што адны апэравалі «расавай», а другія «клясавай» тэорыяй, аднолькава бачачы сэнс жыцьця й гісторыі ў зьвярыным вынішчальным змаганьні, хай сабе адны — у змаганьні расаў, а другія — клясаў, аднолькава ацэньваючы чалавека паводля ягонага паходжаньня, расавага ці клясавага.

Такога абеглага й схематычнага супастаўленьня, якое кажны лёгка можа сам разгарнуць і супоўніць проста бязьмежнай безьлічай фактаў і назіраньняў (хоць-бы й кагадзе апублікаванымі ў ЗША дакумэнтамі нямецка-савецкай прыязьні) — зусім даволі, каб пераканацца ў тым, што аніяк нельга разглядаць бальшавізму й фашызму, як нейкія супрацьлежнасьці, **а можна бачыць у іх толькі розныя нацыянальныя** адменьнікі-варыянты **аднае й тае-ж шавіністычна-імпэрыялістычна-таталітарыстычна-дыктатарска-тэрарыстычна-паліцыйна-матэрыялістычнае сыстэмы.** Нездарма навет само слова «фашызм» ня толькі прыстала ад Італянцаў Мусаліні да Немцаў Гітлера, але лучыла адскокам у тых-жа бальшавікоў Сталіна, кінутае пры гэтым туды нікім іншым, як адным з такіх-жа камуністых і навет «ленінцаў», як сам Троцкі.

Дык цяпер ясна будзе зусім і да канца, чаму і ў антыбальшавізьме ды антыфашызьме таксама няма нічога супярэчнага, чаму, стаючы ўсе больш і больш на антыбальшавіцкія пазыцыі, заходнія дэмакратыі, скажам, зусім ня здымаюць адначасна свайго ранейшага антыфашыстаўскага настаўленьня, чаму ў ЗША, прыкладам, з дырэктывы самога прэзыдэнта й найвышэйшых урадавых органаў дасьледуюць дзейнасьць ня толькі камуністых, але й фашыстых, стараючыся ачысьціцца і ад адных і ад другіх.

Усё гэта мае вялікае значаньне й для нас сяньня. Праўда, у нашай гісторыі мы анідзе ня знойдзем навет ніякага грунту для собскага «фашызму» ні ў цэлым, ні хоць у якім-небудзь паасобным мамэнце — шавіністычнага мэсіянізму, імпэрыялізму, мілітарызму, дыктатарскага абсалютызму, тэрарыстычнае паліцэйшчыны і г. д, і г. д. Аднак, акупацыі нашага краю чужымі фашызмамі — і расейскім бальшавізмам і нямецкім нацызмам — не абыйшліся й не абходзяцца, нажаль, бяз пакіданьня пэўных сьлядоў і ўплываў у выглядзе вытварэньня варожых агентураў у нашым грамадзтве, аж да «квісьлінгаў» улучна — як у бальшавіцкі, так і ў нацыстаўскі бок. І сусьветнае цяпер, дый нашае заўсёднае антыбальшавіцкае настаўленьне не дае нам права таксама забывацца на настаўленьне антыфашыстаўскае і ўжо рэабілітаваць нашых айчынных «квісьлінгаў» — пакліканых фашыстымі «правадыроў» і «прэзыдэнтаў» твораных імі марыянэткавых «урадаў» і «радаў», а тым балей дапушчаць іх сяньня да выяўленьня нацыянальнае ініцыятывы (дый яшчэ на пярэднім пляне), ці аж выпіраць іх на чало нацыянальнае рэпрэзэнтацыі. Бо такое выпіраньне аб'ектыўна можа выглядаць толькі на адно — на вялізманую правакацыю, ськіваваную на тое, каб падставіць пад удар ці навет разгром увесь наш нацыянальны рух. Бо кажны «квісьлінг», бяз увагі на тое, ці быў ён такім фактычна, ці толькі «тактычна», рэальна, ці толькі «фармальна», «квісьлінгам» і застанецца, аж пакуль не разгледзіць ягонае справы, не асудзіць ці абязьвініць запраўдны народны суд на вольнай нацыянальнай і незалежнай Бацькаўшчыне, дзе можа ня так і забудуцца ці затруцца сьляды ягонае дзейнасьці — ці то добрыя, ці то й благія... Пакуль-жа да такога суда — кажны такі асабень можа толькі сьціпла й напорна працаваць на дабро свайго народу і гэтым толькі зарабіць сабе магчымасьць для шырэйшае дзейнасьці ў далейшым, а ніяк не неабдуманымі, а аб'ектыўна глыбока — правакацыйнымі крокамі недалёкага й нізкавокага самасуйства.

Над гэтым усім каму-не-каму, а можа й шмат каму сьлед добра спыніцца й задумацца...

КАРОТКІЯ ВЕСТКІ

* Брытанскі ўрад запрапанаваў Францыі, Бэльгіі, Галяндыі й Люксэмбургу зрабіць умову пяцёх гаспадарстваў, якая павінна стацца за аснову заходня-эўрапейскай арганізацыі гаспадарстваў. Міністры замежных справаў Бэльгіі, Галяндыі й Люксэмбургу вітаюць гэтую прапанову.

* Із колаў брытанскага міністэрства замежных справаў паведамляецца, што на 19-га лютага плянуецца канфэрэнцыя трох гаспадарстваў у справе Нямеччыны. Францускае радыё падае, як тэрмін гэтае канфэрэнцыі, 29 лютага.

* Францускі нацыянальны збор выказаў давер ураду (327 галасамі супраць 241) і ўхваліў адцягнуць із курсаваньня ўсе банкноты па 5 тыс. франкаў, што становіць больш за 1/3 усіх банкнотаў, якія знаходзяцца ў звароце. Таксама ад 2 лютага ў Францыі адчыняецца вольны рынак для даляраў і партугальскае валюты.

* Камуністыя страцілі ў францускім парлямэньце 3 старшынскія пасады ў важнейшых камісіях (замежных справаў, нутраных справаў і сельскае гаспадаркі).

* Неўзабаве мае зноў адчыніцца француска-гішпанская мяжа, спачатку для падарожжаў, тады для інфармацыі й нарэшце для таварнага руху.

* Генэрал Эйзэнгаўэр заявіў, што ён адхіліць сваю кандыдатуру пры выбарах у амэрыканскія прэзыдэнты, навет калі-б яна была яму запрапанаваная.

* Прэзыдэнт Труман заявіў, што амэрыканскі ўрад разважае магчымасьць увядзеньня картак на мяса.

* Чылійскі ўрад трымае заложнікамі 25 савецкіх падданых, бо саветы не выпушчаюць у Чылі жонку сына былога чылійскага пасла ў Маскве, як савецкую падданую.

* Чылійскі прэзыдэнт вымагаў ад усіх урадаўцаў разарваньня ўсіх сувязяў з камунізмам.

* Прэзыдэнт Дамініканскае рэспублікі перасьцерагае свой народ перад інвазіяй рэвалюцыйных сілаў, што мабілізуюцца ў Вэнэцуэле, каб ськінуць дамініканскі ўрад.

* У Буэнос-Айрэсе памёр гэрцаг Аоста, пляменьнік былога італьлянскага караля, які ў часе вайны быў «харвацкім каралём».

* У часе пераацэны рубля ў СССР расейская праваслаўная царква ўпяршыню была прызнаная за гаспадарстваўскую арганізацыю. Царкоўныя грошы выменялі рубель за рубель.

* Былы румынскі кароль Міхаль афіцыйна заручыўся з прынцэсай Ганнай Бурбон-Пармскай.

* На 31. 12. 47 г. у лягерах амэрыканскае зоны налічвалася 323.084 ДП.

Н. НЕДАСЕК

1917 - 1947

Да трыццатых угодкаў найвызначнейшых падзеяў нашага нацыянальнага руху

(Канец *)

Усебеларускі Кангрэс — агульнанацыянальная рэпрэзэнтацыя

Першы Ўсебеларускі Кангрэс і адчыніўся ўрачыста 18 (5) сьнежня 1917 г. у будынку Менскага Гарадзкога Тэатру. Зьехалася на яго 1.872 дэлегаты, зь якіх 1.167 мела пастаноўны, а 705 дарадны голас. Сярод дэлегатаў з пастаноўным галасам 800, г. зн. 55% належала сялянскай і работніцкай масе, 22% — працоўнай інтэлігенцыі таго самага сялянскага ці работніцкага паходжаньня. Такім парадкам, 87% дэлегатаў рэпрэзэнтавала беларускі працоўны народ, і толькі 13% прыпадала на долю іншых сацыяльных групаў. Гэткі склад дэлегатаў бадай зусім дакладна адлюстроўваў сацыяльную структуру ўсяго нашага народу на тым этапе, і з гэтага гледзішча агульнанацыянальная, запраўдная «ўсебеларуская» рэпрэзэнтацыйнасьць Кангрэсу не падлягае ніякай няпэўнасьці.

І з тэрытар'яльнага гледзішча Кангрэс меў такую-ж поўную рэпрэзэнтацыйнасьць, прадстаўляючы сваймі дэлегатамі увесь абсяг нашае нацыянальна-этнаграфічнае тэрыторыі — ня толькі ейнае ўсходняе часткі (Меншчыны, Віцебшчыны, Магілеўшчыны, Смаленшчыны), але й заходняе, у тым часе акупаванае Немцамі (Віленшчыны й Горадзеншчыны), аднак рэпрэзэнтаванае на зьезьдзе дэлегатамі ад уцекачоў, што станавілі тады вялізарную масу жыхарства гэных мясцовасьцяў.

Асобна трэба адзначыць, што сярод удзельнікаў зьезду было 716 вайсковых дэлегатаў. Дык была, такім парадкам, і вельмі паважная рэпрэзэнтацыя змабілізаваных і ў вайсковасьць уцягнутых пластоў народу, колькасна вельмі ўзрослых за папярэднія гады першае сусьветнае вайны.

Наагул, што да рэпрэзэнтацыйнасьці Кангрэсу, дык можна толькі падзяліць аўтарытэтныя словы аднаго зь ягоных удзельнікаў, пазьнейшага Прэзыдэнта Беларускае Народнае Рэспублікі Пётры Крачэўскага: «Шматлюднасьць Зьезду гавора сама за сябе, бо ніводная нацыя за пэрыяд вялікае расейскае рэвалюцыі не дала такое колькасьці ўдзельнікаў і, натуральна, воля народу на ім была выяўленая зусім заканамерна, гэтага ня будзе й ня мае права аспрэчваць ніхто». Таксама і ў дачыненьні да нацыянальнага характару гэтае рэпрэзэнтацыйнасьці: «Тымчасам, як на ўсіх зьездах разбушаванае расейскае рэвалюцыі дамінавалі ўплывы прадстаўнікоў не маскоўскае нацыі, як бальшыні, а нацыяў сама нязначнае колькасьці, як Жыды, Латышы й інш. — на Ўсебеларускім Зьезьдзе прадстаўніком быў запраўдны Беларускі Народ — сяляне, жаўнеры й верная народу група інтэлігенцыі без усякае пабочнае дамешкі іншых нацыяў. Тутака ня было ні Жыдоў, ні Палякоў, ні Латышоў, і толькі кантрабандным спосабам трапіла колькі «таварышоў» з Маскоўцаў, што прыехалі з выразнай мэтай справакаваць зьезд, што-б там ня было». (П. Крачэўскі Хто быў на першым Ўсебеларускім Зьездзе? Часапіс «Варта», № 1 за 1918 г., бал. 34).

Змаганьне на Кангрэсе

Бальшыня Кангрэсу падтрымвала Вялікую Беларускую Раду й ейны нацыянальны кірунак, «абласьнікі» із сваім прарасейскім рэгіяналізмам апынiліся ў выразнай мяншыні. Паводля тэрытарыяльных дэлегацыяў прыхільнікі абодвых кірункаў разьмеркаваліся так, што дэлегацыі Віленшчыны, Горадзеншчыны, Меншчыны і, што асабліва характэрна, Смаленшчыны былі апораю нацыяналістых зь «Вялікае Рады», тымчасам як рэгіяналістыя — «абласьнікі» мелі некаторы грунт толькі ў дэлегацыях Віцебскага й Магілеўскага «земстваў». Гэтае дачыненьне сілаў адлюстравалася і ў выбарах кіраўнічых асобаў Кангрэсу: за старшыню яго стаўся нацыяналісты з «Рады» др. І. Серада, толькі на заступніка быў абраны адзін із правадыроў «абласьнікоў» Вазіла. У сакратарыяце нацыяналістыя мелі таксама такія выдатныя асабістасьці, як Алесь Прушынскі (паэта Алесь Гарун) і Тамаш Грыб, гвалтоўная бальшыня іхная была і ў вабранай Кангрэсам у складзе 71 сябра ягонай Радзе — «Радзе Старэйшых».

«Абласьнікі» адразу ўзялі курс на зрыў Кангрэсу праз правакацыю, абструкцыю й простую дывэрсію — курс, пачаты імі, зрэшты, яшчэ ў іхнай «Дэклярацыі» ад 30 (17) лістапада зь ейнай стаўкай на перахапленьне ініцыятывы ў свае рукі праз адтэрмінаваньне зьезду. Для абструкцыі й правакаваньня інцыдэнтаў выкарыстоўваліся бясконцыя прывітаньні, што не давалі зьезду заняцца рэчавай працай. Гэтак, адным із такіх «прывітаньняў» быў справакаваны інцыдэнт з абразай нацыянальнага сьцягу, які быў публічна названы «анучай», што выклікала бурна падтрыманую бальшынёй адказную дэманстрацыю дэлегата — старога генэрала, які тут-жа пацалаваў абражаны сьцяг. Другі інцыдэнт у часе адпору аднаму зь Віцебскіх «тоже-белоруссов», што спрабаваў публічна бэсьціць усю нацыянальную справу, «абласьнікі» спрабавалі разыйграць, як «абразу зьезду», але таксама няўдала. Прывітаньне аднаго сьвятара, задэкляраванага прыхільніка й навет умандатаванага прадстаўніка «ўлады саветаў» (адзін із характэрных кур'ёзаў таго часу), які спрабаваў угрунтаваць непадзельнасьць «трыадзінага рускага народу» на «Вялікарусаў, Маларусаў і Беларусаў» параўнаньнем да неразлучнасьці асобаў Сьв. Тройцы — таксама выклікала даволі бурны інцыдэнт, хоць і больш камічнага характару. Нарэшце, «абласьнікі» спрабавалі й проста самачынна распусьціць зьезд, арганізаваўшы праз сваю ўзброеную прадстаўніцу з Магілеўшчыны «абмен» дэлегацкіх мандатаў на адпускныя карткі для разьезду дэлегатаў па дамох. Але й гэтая спроба была разьбітая.

Аднак, «абласьнікі» мелі за сабою вонкавае падтрыманьне ў васобе бальшавікоў, што пасьля свае кастрычніцкае рэвалюцыі 1917 г. ужо кантралявалі ўладу па ўсім прасторы былое расейскае імпэрыі, хоць яшчэ й далёка ня мелі свае пазьнейшае моцы. Фактычна, «абласьнікі» й ліпелі пры бальшавіцкім «савеце». Праўда, бальшавікі таксама паслалі былі на Кангрэс і сваю собскую дэлегацыю зь 10 асобаў зь Пецярбургу, але яна чулася гэтак слаба, што ня важылася навет выткнуцца дзеля выкананьня дадзенага ёй у «цэнтры» заданьня — нахіленьня Кангрэсу да праклямаваньня савецкае гаспадарстваўскае сыстэмы на Беларусі. Калі-ж прыняцьцём свае першае рэзалюцыі аб рэспубліканска-дэмакратычнай сыстэме Кангрэс наагул унемагчыміў выкананьне гэтага заданьня — вонкавая інтэрвэнцыя бальшавікоў, як ведама, сілаю ўзброенага гвалту зусім спыніла дзейнасьць Кангрэсу.

Перарост Кангрэсу ў Гаспадарстваўскую Канстытуанту

Пасьля папярэдніх гарачых і зацяжных дыскусіяў над рознымі агульнымі й абсяжнымі праблемамі, характэрных наагул для ўсіх бадай сходаў і зьездаў таго рэвалюцыйнага часу, а тут яшчэ больш зацягваных успомненымі вышэй спробамі правакацыі, абструкцыі й дывэрсіі, — Кангрэс нарэшце 30 (17) сьнежня 1917 г. перайшоў да сфармуляваньня першых сваіх пастановаў. Найпершым, зусім прыродна, стаяла кардынальнае пытаньне аб гаспадарстваўскім ладзе нашага краю.

---

*) Пачатак гл. у № 1 (4) нашае газэты. Дзеля тэхнічных прычынаў, пачатак мусіў друкавацца зусім без карэкты, і таму меў шмат памылак друку. Цяпер уся цэласьць выходзіць асобным адбіткам-брашурай (выпісаць можна праз нашую адміністрацыю, цана 2.— н. м.). — Рэд.

СПРАВЫ ДП

ЗА ГОД УСІХ ДП РАСЬСЕЛЯЦЬ

IPO прыняла плян перасяленьня перамяшчэнцаў і бюджэт на сёлетні год. Паводля гэтага пляну, да 1 ліпеня 1949 г. усе 840.000 ваенных перамяшчэнцаў, што знаходзяцца ў Эўропе, маюць быць вывезеныя зь яе. Мяркуецца, што 170.000 зьвернуцца на бацькаўшчыну, а 670.000 мусяць быць расьселеныя ў іншых краёх. Прадугледжаны бюджэт у вялічыні 2.700 мілёнаў даляраў.

«ТАЙМС» ПРА ПРАБЛЕМУ Д. П.

Лёндан (Дэна-Рэйтар). — Газэта «Таймс» у вадным із сваіх перадавых артыкулаў заяўляе, што адзіны правільны шлях для мілёнаў перамяшчэнцаў у Эўропе — гэта знайсьці новыя прыпынкі й новыя месцы працы ды адпаведна вышкаліцца для новых канчальных прафэсіяў у пэўных краёх. IPO ня можа даць рады з гэтым заданьнем без далейшае грашовае дапамогі. Харчаваньне й апека над бяздомнымі забірае ўсе грошы арганізацыі, так што не застаецца нічога лішняга, каб падрыхтоўваць уцекачоў да новага жыцьця. Газэта выказвае пагляд, што набіраньне работнікаў-спэцыялістых із лягераў ДП бязь іхных сем'яў павінна быць спыненае. Толькі прыйманьнем людзей зь іхнымі сем'ямі ў іншыя краі можа быць разьвязаная праблема далейшага існаваньня ці няйснаваньня лягераў. Гэта датычыць найперш дзяцей, бо сьцьверджаны сталы ўздым ліку нараджэньняў сярод перамяшчэнцаў. Нажаль, прырост жыхарства ў лягерах адбываецца ня толькі ад новых нараджэньняў, але й ад прытоку новых уцекачоў. У канцы артыкулу зазначаецца, што трэба ўзяць на ўвагу й 500 000 селавых жыхароў з паўночнае Грэцыі, што ўцякаюць на паўдня краю і, праўдападобна, павінны ўтрымвацца амэрыканцамі аж да канца грамадзянскае вайны ў Грэцыі. Праўда, гэтыя ўцекачы не падлягаюць IPO, але тым ня менш IPO мусіць выдаць грошы й парупіцца аб працы і для іх.

НОВЫЯ «ДЫПЛЁМАТЫЧНЫЯ ДП»

Зьява «незварачэнцаў», г. зн. тых савецкіх грамадзянаў, што ня хочуць варачацца з замежжа ў СССР, даўно ведамая. Але апошнім часам гэткія «незварачэнцы» пачалі зьяўляцца й спасярод грамадзянаў тых краёў, што мелі вялікае шчасьце апыніцца за залезнай заслонай, хоць яшчэ й ня маюць найвышэйшага шчасьця цалком зьліцца з СССР. Агенцтва ДЭНА-Рэйтар паведамляе зь Лёндану аб такіх двух новых, казаў той, «дыплёматычных ДП». Гэтак, сэкратар югаслаўскага пасольства ў Лёндане д-р Ф. Карэніч адмовіўся падпарадкавацца афіцыйнаму выкліку югаслаўскага міністэрства замежных справаў і зьвярнуцца ў Белград. А раднік баўгарскага пасольства ў Лёндане, М. Падэў зрокся свае пасады із пратэсту супраць уціску свабоды ў Баўгарыі.

ІММІГРАЦЫЙНЫ ЦЭНТР IPO Ў ШТУТГАРЦЕ

Над дзьвярыма Фляндэрн-кашараў у Штутгарце табліца: «IPO Resettlement Center». Тут вызначачае памешканьне дзеля тых ДП, што хочуць «шукаць сабе шчасьця-долі ў чужым далёкім полі». Тутака праходзяць усе тыя, што едуць зь Вюртэмбэргу ў эўрапейскія й заакіянскія краі. У корпусах кашараў адчыненыя бюро ангельскіх, францускіх, галяндзкіх, вэнэцуэльскіх, канадзкіх, аўстралійскіх і інш камісіяў. ДП розных нацыянальнасьцяў уважліва аглядаюць дактары й даюць свой выснаў, ці можна дадзеную асобу дапусьціць да агляду галоўнае камісіі дактароў асобных гаспадарстваў.

Перамяшчэнцы, зьявіўшыся ў эміграцыйны цэнтр, павінны найперш заявіцца ў рэгістрацыйным бюро. Тутака адбіраюць картку ДП і заміж яе выдаюць часовае пасьвятчаньне аб прыналежнасьці да эміграцыйнага цэнтру. Далей адбываецца дасканальны агляд здароўя, што трывае пэлы дзень. Камісіі гаспадарстваў, набіраючы працоўную сілу, углядаюцца, каб у іхныя краі трапілі толькі зусім здаровыя й моцныя людзі. Дзеля гэтага дактары дасканальна кантралююць працу сэрца й лёгкіх у кажнага эмігранта, аглядаюць вочы, лічаць зубы, мераюць рост і памеры грудзей. Рэнтгеналёг фатаграфуе на фільме лёгкія эмігранта, а пасьля таго здымак павялічвае праекцыйным апаратам на экране, на якім выразна можна бачыць навет маленькія ранкі, завапнаваньні й іншыя заганы.

Далейшы шлях вядзе ў амбуляторыю, дзе бяруць колькі цэнтымэтраў крыві дзеля рэакцыі Васэрмана й дзеля працэсу асяданьня. Вынікі агляду лёгкіх і крыві у шмат якіх выпадках былі неспадзеўнымі самым эмігрантам, бо толькі цяпер яны даведаліся, што хворыя на сухоты ці маюць яшчэ якую хваробу. Гэткія асобы маюць адмовіцца ад эміграцыі й пачаць даўгое лячэньне. У канцы агляду ў лябараторыях робяць аналізы мочы, канстатуючы наяўнасьць цукру й бялку. За пару дзён паведамляюць аб выніках і аб дапушчэньні да галоўнае канадзкае, ангельскае, бэльгійскае, аўстралійскае камісіі, у залежнасьці ад таго, куды дадзеныя асобы выказваюць жаданьне эміграваць.

Апошнімі днямі ў эміграцыйным цэнтры вялікі наплыў людзей. Прыяжджаюць ДП з розных лягераў і розных нацыянальнасьцяў.

Іміграцыя ўсё яшчэ зьвязаная зь вялікімі цяжкасьцямі. Жартаўнікі кажуць, што эміграцыя адбываецца паводля словаў Сьвятога Пісьма: «Лягчэй вярблюду прайсьці праз іголчына вушка, чымся ДП камісію, каб знайсьці сабе «новую Бацькаўшчыну»... — **А. М.**

НАТАЛЬЛЯ АРСЕНЬНЕВА

З Ь Н І Ч*)

— «Гэй,
— пайшлі па йстопках,
па сьвірнох, —
дзе сала?»

І ў худыя плечы угрызаўся штых.
— «Што? Няма? Паглядзім!
Партызаны смаляць
Парсюкоў вясковых штонача, а ты...»
— «Усіх старых — у цэркву.
Ды і баб з малымі!
Маладых...»
— «Гэй, матка, дзе твой партызан?»
— «Я адна, паночку, я...»
— «Ну, досыць сьлініць,
Ведзьму, разам з тымі —
раўс, і пад паркан!»
Павяглі салому па царкоўны ганак...
Зноўку дождж сталёвы ў пыл завулку лёг...
Ноч зыйшла наарэшце...
мглой змачыла раны,
Напаіла вусны,
спырскала пясок...
А калі, прыкладам штурхаючы ў сьпіну,
Павялі ў няволю моладзь паўз палі, —
Вёску, быццам сьвечку прад абліччам сіняй.
Ледзь расьцьвілай ночы злыдзень падпаліў.
І да золку, немру ірвучы на пасмы
(Заляканы ветах у пагары зьнік),
Паланеў у небе шырака, нязгасна,
Велічны,
Крывавы,
Зыркі,
Зыркі,
Зьніч.
А над ім ірдзеўся золатам найшчырэйшым
Рукі разгарнуўшы, распрастаўшы — крыж.
І сьціхаў звуглелых Хтось Найвышні
з вышы:
— «Хай зытлелі целы,
дух ваш — не згарыць».

*) Урывак із паэмы. Цэласьць друкуецца ў часапісе «Сакавік».

У КАНАДУ НА САМАЛЁТАХ

Бад Наўгайм (ДЭНА). Як падае канадыйскае радыё, канадыйскі міністар адбудовы паведаміў, што паводля перасяленскага пляну канадыйскага гаспадарстваўскага паветранага таварыства «Трансканадыян Эйрлайнз», на працягу колькіх месяцаў павінна перавозіцца паветраным шляхам у Канаду па 160 ДП штодня.

Нацыяналістыя зусім зразумела стаялі на прынцыпе сэпарацыі ад Расеі й незалежнае нацыянальнае гаспадарстваўшчыны. Але «абласьнікі» цьвёрда трымаліся свайго «адзінанедзялімскага» рэгіяналізму й ніяк не хацелі йсьці далей за вельмі куртатую «абласную» аўтаномію ў складзе адзінае й непадзельнае паранейшаму Расеі. Хоць дзякуючы сваім штучкам, выяўна скіраваным на зрыў Кангрэсу наагул, «абласьнікі» ўсё больш і больш трацілі ўвагу шырокіх масаў, аднак, з другога боку, гэтыя масы яшчэ далёка не дарасьлі й не дасьпелі да нацыянальна-незалежніцкага становішча. Таму давялося шукаць кампрамісу, прыймальнага і для нацыяналістых, і для няўсьведамленых яшчэ шырэйшых масаў. Такі кампраміс між сэпаратызмам і рэгіяналізмам і быў знойдзены ў выглядзе прынцыпу фэдэралізму — вымаганьня перабудовы Расеі на фэдэрацыю нацыянальных адзінак — рэспублікаў. Гэткі фэдэралізм, хоць і не дацягаў да незалежніцтва й мог разглядацца хіба толькі як пераходная ступень да яго, разам із тым меў за сабою ўжо тое надзвычай вартаснае, што таіў у сабе глыбейшы прынцып нацыянальнае гаспадарстваўшчыны — прынцып, якім рэгіяналізм няўзнак для самога сябе ўражаўся, як кажуць, у самае сэрца, а нацыяналізм даставаў патрэбную базу для далейшае дзейнасьці.

Дык першы пункт рэзалюцыі Кангрэсу, які на аснове праклямаванага рэвалюцыяй права на нацыянальнае самавызначэньне, абвяшчаў рэспубліканскадэмакратычную ўладу ў краі ў форме Беларускае Народнае Рэспублікі, сфэдэраванай з такімі-ж рэспублікамі іншых суседніх нацыяў у Расейскай Дэмакратычнай Фэдэрацыйнай Рэспубліцы — зачытаны сакратаром Т. Грыбам, быў прыняты усім Кангрэсам. Гэтым самым Кангрэс ужо перарастаў у гаспадарстваўскую канстытуанту — установы сойм нашага краю. Але гэта й быў якраз той апошні ўдар па бальшавіцкіх плянах, які змусіў бальшавікоў дзеяць безадкладна й гвалтоўна, яшчэ перад тым, як разгорнецца назначаны наступны пункт, лёгічны працяг першага — выбары рэпрэзэнтацыйных і выканальных органаў новае Рэспублікі.

Неўмандатаваны й няпрошаны «дэлегат» — мясцовы менскі бальшавік Крывашэін выкарыстаў выправаданы ўжо на зьезьдзе прыхватак «прывітаньня», каб пасьля абструкцыйнага зацягваньня яго, закончыць грубай заявай аб «роспуску сходу», тут-жа падмацаванай вайсковай сілай салдацкіх штыхоў, кулямётаў і панцырнікаў. Цэлаючае змаганьне бяззбройных дэлегатоў з бальшавіцкімі, да зубоў узброенымі й «дзеля адвагі» п'янымі «дэмакратамі» шляхам барыкадаваньня, сарамачэньня «рэвалюцыянэраў» іхнымі-ж рэвалюцыйнымі песьнямі супраць «дэспатаў» ды іншымі падобнымі даступнымі, але ўсё-ж ня вельмі эфэктыўнымі спосабамі — закончылася перамогаю фізычнае сілы й зброі — разгонам Кангрэсу пры арыштах найбольш актыўных дэлегатаў, фізычных зьнявагах ,параненьнях іх і г. д.

Аднак, Першая Гаспадарстваўская Дэмакратычная Канстытуанта на гэтым не абарвала свае працы, не закругліўшы яе. Назаўтрае, 31 (18) сьнежня 1917 г. Кангрэс зыйшоўся ў менскім чыгуначным дэпо, дзе пад аховай чыгуначнікаў перадаў свае паўнамоцтвы аж да часу магчымых вольных выбараў абранай раней сваёй Радзе, што тут-жа вылучыла свой Выканальны Камітэт, які й павёў далейшае змаганьне за ўжыцьцёўленьне праклямаванае Кангрэсам нацыянальнае гаспадарстваўшчыны. Спробы бальшавікоў разагнаць і гэты сход адразу-ж разьбіліся аб станоўкую абарону чыгуначнікаў, што карысталіся гэным часам вялікай аўтаноміяй і сілай.

Праца Выканальнага Камітэту Рады Кангрэсу, спачатку нелегальная, а пасьля й афіцыйная, прывяла да таго ўзвышша нашага нацыянальнаг руху, якое дало самы вякапомны акт 25 сакавіка 1918 г., што ўжо, аднак, выходзе за межы гэтага нашага агляду.

Значаньне Кангрэсу

Цяпер ужо пацяжка падвесьці вынікі пад папярэднім і канчальна сфармуляваць усе мамэнты значаньня Першага Ўсебеларускага Кангрэсу — гэтага завяршальнага шчыту нашага нацыянальнага руху ў ягоным рэвалюцыйным 1917 годзе.

Значаньне Першага Ўсебеларускага Кангрэсу найперш у ягонай **рэпрэзэнтацыйнасьці**, беспрэцэдэнтавай як у нашай гісторыі — і папярэдняй (ад часоў страты незалежнасьці), і наступнай — так і навет у гісторыі іншых народаў былое расейскае імпэрыі, што таксама і ў тым самым часе выступілі на змаганьне за сваё гаспадарстваўскае жыцьцё. Поўная праўда належыцца цытаванаму вышэй П. Крачэўскаму, што **ніводная нацыя былое расейскае імпэрыі ня мела такога рэпрэзэнтацыйнага ўва ўсіх дачыненьнях, запраўды агульнанароднага сходу — выражальніка народнае волі да адбудовы свайго гаспадарства, як наш Першы Ўсебеларускі Кангрэс.**

Але ў гэтай рэпрэзэнтацыйнасьці Кангрэсу сяньня асабліва важна падчыркнуць ейны дэмакратычны характар. **Мандат кажнага дэлегата Кангрэсу паходзіў з вольных дэмакратычных выбараў,** а не з «каапртаваньня», «пакліканьня» ці падобных сурагатаў дэмакратыі, напару вымушаных абставінамі, а напару й з прынцыпу ўжываных. У гэтым палягае й вялізарная, можна сказаць, проста прадонная розьніца між Першым Кангрэсам і г. зв. «Другім Усебеларускім Кангрэсам», скліканым за апошняй нямецка-гітлераўскай акупацыяй у тым-жа Менску, 27 чырвеня 1944 г. Гэтая розьніца такая самая, як, прыкладам, розьніца між дэмакратычна абіраным клясычным ангельскім парлямэнтам ці кангрэсам ЗША з аднаго боку і пакліканым «фюрэрам» райхстагам «Трэйцяга Райху», сфармаваным «дучэ» італьлянскім фашыстаўскім парлямэнтам, ці навет «дэмакратычна» майстраванымі «вярхоўнымі саветамі» ў СССР — наагул, усімі формамі «народнага прадстаўніцтва» ў таталітарных сыстэмах.

Цэнтральны пункт значаньня Першага Ўсебеларускага Кангрэсу — гэта, бясспрэчна, **абвешчаньне ім нашага краю асобным гаспадарствам у форме дэмакратычнае Беларускае Народнае Рэспублікі (БНР).** Хоць толькі на эміграцыі сяньня перахаваная, але дагэтуль не перарваная традыцыя БНР мусіць асабліва цаніцца намі дзеля гэтае свае асьвячанасьці запраўды рэпрэзэнтацыйным і дэмакратычным народным волявыяўленьнем у першай гаспадарстваўскай канстытуанцы нашага краю — Першым Усебеларускім Кангрэсе.

Адначасна гэтая абвешчаньне мае першараднае значаньне, як найбольшая апараза нядошлага й нявольніцкага рэгіяналізму, што й тады, як і раней ды пазьней, аж дагэтуль — не становіць сабою нічога іншага, як толькі чужацкую й варожую, дэнацыяналізатарскую экспазытуру, узброеную ўсё тымі-ж захаляўнымі нажамі правакацыі, абструкцыі й дывэрсіі ды падтрымвананую тымі-ж закулісымі заплечнікамі — бальшавікамі.

Першы Ўсебеларускі Кангрэс — гэта вялікі пераломны мамэнт нашага нацыянальнага руху, што стварыў трывалую базу для ягонага далейшага поступу і ўздыму, упаасобку й першым чынам — **грунт і падмурак да вялікага акту 25 сакавіка.** Але не на апошнім месцы трэба падчыркунць і тое, што тут якраз, на Першым Усебеларускім Кангрэсе 1917 г. наш нацыянальны рух упяршыню ўвайшоў у **вадкрыты канфлікт із маскоўскім тэрарыстычным бальшавізмам,** адчыніўшы на сяньня ўжо трыццацігадовую сваю незамірэнную вайну зь ім. Перамогу ў ёй пакажа будучыня. Справядлівасьць судзіць гэтую перамогу народжанай на Першым Усебеларускім Кангрэсе Беларускай Народнай Дэмакратычнай Рэспубліцы.

Канец.

Па кутках эміграцыі

НА ВІЛАХ У АРГЕНТЫНУ

У лягеры Гэль-Экэрнфэрдэ (Шлезьвіг-Гольштайн) на 600 жыхароў — каля трох сотняў Беларусаў, але, нажаль, вельмі запалоханых. Сытуацыю выкарыстоўваюць расейскія «зарубежнікі», якія маюць у лягеры сваю агентуру у васобе быццам-бы «пінчука» Уварава.

Перахапляючы імкненьне нашых суродзічаў якнайбарджджэй выехаць кудысь і асесьці на сваім кавалку зямлі, «зарубежнікі» пусьцілі прапаганду, што яны могуць усіх, хто да іх запішацца, за тры тыдні выслаць у Аргентыну, дзе кажны атрымае 75 гекатараў зямлі, 2 коняй і 4 каровы дарма, а да таго — 7000 пэзо грашыма дапамогі. Зразумела, што знайшлося шмат наіўных Беларусаў, нат каталікоў, якія папісаліся ў Аргентыну. Пазьбіралі з ахвотнікаў гэтага заморскага краю па 80 марак «на рыдлёўкі», і справа сьціхла. Прамінула два месяцы, а ня толькі тры тыдні, і заміж Аргентыны агаломшыла эмігрантаў вестка, што кіраўнік акцыі аказаўся савецкім агентам і, пазьбіраўшы грошы й сьпісы людзёў з усіх лягераў, прост чмыхнуў сам, бязь іх, але не ў Аргентыну, а да матушкі-Расеі.

Аднак, на гэтым не канцы. Нядаўна зьявіўся ў лягер расейскі сьвятар зь Любэку разам із нейкай Сьцяпурскай і Уваравам ды пацешыў наіўных, што, бач, ізноў арганізуюць перасяленьне ў Аргентыну — гэтым разам ужо «поўныя» людзі. І зноў знайшліся наіўныя, якія зноў зложылі грошы на выезд (людзі сьмяюцца, што цяпер ужо хіба «на вілы», бо на рыдлёўкі-ж ужо складалі), а розныя гіцлі зноў скарыстаюць людзкую даверлівасьць.

Пара была-б ужо крыху й за розум брацца ды, заміж слухаць розных чужакоў, якія хочуць танным коштам пажывіцца-заргацізаваць сваю моцную беларускую групу. Толькі тады можна будзе выехаць у вадзін із краёў асяленьня ў магчымых умовах, без ашуканцаў і правакатараў, што жыруюць на нашым браце.

Сымон.

ВЕЧАР ВЭТЭРАНАЎ

31 студзеня ў лягеры Остэргофэн адбыўся вечар, наладжаны мясцовым задзіночаньнем беларускіх вэтэранаў. На вечары зь невялікаю праграмай вацкіх народных і нацыянальных песьняў выступіў хор лягеру пад кіраўніцтвам кампазытара М. Равенскага, а таксама, як салісткі, выступалі студыйкі Бел. Тэатральнай Студыі сп. сп. Баргановіч і Хвалькоўская. Вечар прайшоў вельмі міла.

ЦІКАВАЯ ВЫСТАЎКА

17 і 18 сьнежня 1947 г. ІМКА зь лягеру Люізэнбэрг (Шлезьвіг-Гольштайн, Ангельская Зона) зладзіла цікавую выстаўку калядных падарункаў для дзяцей лягеру.

Вялікая колькасьць кашулек, пашытых удзельніцамі курсу шыцьця, цэлыя даўгія сталы лялек — творства гэтага-ж курсу. Свэтэры, панчошкі, рукавічкі — вынік працы удзельніцаў курсу вязальных работаў — занялі таксама ці мала месца. Рэшта выстаўкі — гэта сотні розных дзіцячых цацак із дрэва й дыхты.

Але калі мы пішам аб гэтай выстаўцы, калі бяром на яе ўвагу, дык не таму, што было на ёй больш ці менш удалых працаў імкаўскіх курсантаў, больш ці менш калядных падарункаў.

Спыняла ўвагу на выстаўцы якраз ня гэтая рэч, а самыя сталы — стойбішчы для экспанатаў выстаўкі, акрытыя-ўдэкараваныя дзесяткамі найпрыгажэйшых — рознакалёрных беларускіх радзюжок-кілімаў. Нячуванае багацьце хварбаў вясёлкаю біла ў вочы наведвальнікаў, міжволі адцягваючы ўвагу ад экспанатаў выстаўкі да нашых народных радзюжок.

Ангельскія квакеры, Латышы, польскія наведвальнікі, — усе любаваліся мастацкімі творамі нашых сялянак спад Налібокаў і Івянца, якіх нешта 150 чалавек ёсьць яшчэ ў лягеры Люізэнбэрг.

Цікава, што хоць налібоцкія Беларусы ўсе каталікі й вялікшая частка зь іх зусім нясьведамая ды ўважае сябе за Палякоў, мяшаючы рэлігію з нацыянальсьцяй, — рэшта лягерных запраўдных Палякоў так і не прызнае іх за сваіх і завецць аднак Беларусамі.

Апошнім часам і сярод налібоцкіх прыходзіць сьведамасьць, што яны не Палякі, ды імкненьне выдучыцца ў васобную групу.

С. З.

СТУДЭНТЫ — УВАГА!

Управа Студэнцкага Стыпэндыяльнага Фонду (ССФ) падае да ведама беларускім студэнтам, што заявы на стыпэндыі на наступныя паўгодкі трэба зложыць не пазьней, як да **20. 4. 48 г.** у мясцовыя студэнцкія арганізацыі. Да заяваў, якія павінны быць выкаўненыя на адмысловых фармулярах (іх у хуткім часе можна будзе атрымаць у мясцовых БСЗ) трэба далажыць усе належныя залучнікі (пасьведчаньні наведваньня мінімум зь дзьвюх асноўных дысцыплінаў, найменш 8 гадзінаў на тыдзень). У інакшым выпадку заявы Стыпэндыяльнай Камісіяй разглядацца ня будуць.

Аб колькасьці й вышыні стыпэндыяў на наступныя паўгодкі будзе паведамлена пасьля.

Управа ССФ пры ЦБСА

ГУТАРКА ЗЬ НЯМЕЦКІМІ ПАЛОННЫМІ

Ціха ўсуваецца цягнік із савецкае зоны на станцыю Бэбра. Прывозіць ён 800 нямецкіх палонных. Высыпаюцца яны на пляцформу, як сьцені: худыя, замучаныя, хваравітыя. Некаторыя не стаяць на нагах — іх падтрымваюць. На іх савецкія выцертыя шынялі й такія-ж шапкі, блізу палавіна ў дзеравяніках. Усім яны прыгадваюць калішніх савецкіх палонных у Нямеччыне. У людзей, якія іх спатыкаюць, накручваюцца сьлёзы наваччу. Верыць ня хочацца, што гэта тыя самыя гітлераўскія ваякі, якія так горда й неміласэрна абходзіліся з намі на ўсходзе.

Навязваю з адным гутарку. Ён быў за шофэра й езьдзіў на лініі Рыга—Ленінград. «У Прыбалтыцы, — расказвае, — голаду няма, але вялікая нястача ўсяго: крадуць страшэнна ў вярхох, і таму так церпяць нізы».

— Ці вывозяць з Лацьвіі людзей? — пытаю.

— Аб масавых вывазах жыхарства ня чуў, — адказвае, — але чуў, што у чырвені сёлета вывезьлі на працу ў Саветы 12.000 маладых Латышоў. У Лацьвію наехаўшы шмат Расейцаў.

У гутарку ўмешваецца Немец, які радзіўся ў Расеі й ведае расейскую мову. Як перакладнік ён пабываў у розных кутках Саветаў: на Закаўказьзі, Украіне, у Караганьдзе. Ён кажа:

— Усе работнікі й васнапалонныя, што былі ў Нямеччыне, дадому не вярнуліся, а іх цягнікамі проста ад мяжы вывозілі на ўсход і там садзілі ў спэцыяльныя працоўныя лягеры. Яны жылі за дротам і пад суровым наглядам энкавэдыстых. Іх вельмі блага кармілі, так што шмат вымірала з голаду. Я бачыў такія штрафныя каманды ў Караганьдзе й Харкаве. Калі каму ўдалося нейкім спосабам уцячы з транспарту, або якась пехатой прыйсьці дамоў, дык яго хутка хапала НКВД і асаджвала за дрот. Праўда, бачыў 2 дзяўчатаў, якія ня былі яшчэ схопленыя энкавэдыстымі, але яны, як остарбайтэркі, стала чакалі на свой вываз. Нам, палонным, было лепш, бо мы мелі каля 700 гр. хлеба, а яны хіба толькі палавіну гэтага. Мы ім часта давалі хлеба.

— Ці ўсіх жаўнераў нямецкіх адпусьцілі? — пытаюся.

— О, далёка ня ўсіх. Засталося з палавіну. Вельмі шмат вымерла на заразныя хваробы й проста з голаду.

Нястройна й памалу йдуць былыя нямецкія жаўнеры ў кухню, там атрымаюць слабенькую поліўку, прагавіта яе сёрбаюць і сумныя варочаюцца да сваіх хатаў. Як цяжкі сон, прамінула ўся вайна й гітлераўская мана, засталіся толькі сьлёзы й цярпеньні на Ўсходзе й Заходзе...

Фр. Альхімовіч.

Бэбра.

З БАЦЬКАЎШЧЫНЫ

Савецкая Беларусь — Савецкай Украіне

З нагоды 30 угодкаў заснаваньня Сав. Украіны, 25.1. сёлета ўвечары перадавалася зь Менску спэцыяльная радыё-перадача ў беларускай мове, прысьвечаная Украіне.

З уступным пахвальным і самахвальным словам ды вершам-панэгірыкам выступіў сталінскі ляўрэат П. Броўка. У канцэртнай частцы заслужаны сьпявак Барадзін выканаў «Раманс» і «Вясну» М. Машары, музыка Бэргэра й Любана. Пасьля цымбалісты Жыдовіч солё і разам з аркестрай цымбалістых выканаў цэлую чараду беларускіх і ўкраінскіх народных песьняў.

Ува ўсіх гэтых урачыстасьцях Сав. Саюзу, зьвязаных з 30 угодкамі Сав. Украіны, усе хваляцца «сталінскімі дасягненьнямі», толькі ніхто нідзе ня ўспомніць колькі міліёнаў Украінцаў вымерла з голаду за часоў бальшавіцкага панаваньня й колькі міліёнаў замучана ў турмах НКВД, у канцэнтрацыйных лягерах, на Салоўках і ў сьнягох далёкага Сібіру.

Ф. А.

ЛІСТ У РЭДАКЦЫЮ

Шаноўны Спадару Рэдактар!

Ветліва просім Вас надрукаваць у Вашай газэце наступнае:

Пазнаёміўшыся з адозваю й вуснымі выступленьнямі да беларускае эміграцыі былога Прэзыдэнта Беларускае Цэнтральнае Рады праф. Р. Астроўскага, мы, былыя сябры БЦР, уважаем за свой грамадзкі абавязак падаць да агульнага ведама наступнае:

Беларуская Цэнтральняя Рада на сваім апошнім паседжаньні 24-га верасьня 1945 г. разьвязалася й, як такая, перастала існаваць. Таму ўсялякія выступленьні Р. Астроўскага ад імя няйснуючае БЦР зьяўляюцца няпраўнымі й фікцыйнымі. Мы ўважаем іх за шкодныя й дэзарыентуючыя беларускае грамадзянства.

З пашанаю

27. I. 1948. (Подпісы).

КУТОК МОВЫ

Ня трэба, здаецца, лішне даводзіць, якое вялікае значаньне мае мова для захаваньня нацыянальнасьці. «Не пакідайце мовы нашай беларускай, каб ня ўмерлі!» — грозна перасьцерагаў калісь бацька нашага нацыянальнага руху Ф. Багушэвіч, дакідаючы яшчэ да гэтага: «Пазнаюць людзей ці па гаворцы, ці па адзежы, якую хто носе; ото-ж гаворка, мова і ёсьць адзежа душы». Гэтыя словы ніколі не забываліся нашымі нацыянальна-сьведамымі людзьмі. Аднак, якое-ж непамерна-вялізарнае значаньне маюць яны для нас, эмігрантаў-выгнанцаў, на чужыне, для ўсіх, што хочуць — дый мусяць — ня толькі захаваць тут сваю нацыянальнасьць, не распусьціцца ў чужым моры, не адарвацца ад свайго роднага, — але яшчэ і горда і годна рэпрэзэнтаваць і дэманстраваць яго перад чужымі. Бо дзеля гэтага-ж найперш і трэба захаваць у поўнай чысьціні й харасьцьве ня толькі сваю нацыянальную душу, але й гэную «адзежу душы» — мову.

Дык вось, бязь лішніх абгрунтаваньняў і адчыняем тут сталы куток у нашай газэце, у якім хочам прычыніцца да падтрыманьня й захаваньня нашымі суродзічамі на эміграцыі моўнае чысьціні й культуры. Куток, у якім можна будзе кажнаму агледзець гэтую сваю «адзежу душы», пазнаць плямы ці іншыя якія сказіны на ёй ды зьвесьці іх, а таксама давесьці да поўнага ладу й хараства.

На першы раз і падаём тут першы дзесятак тых найпракудненйшых «плямаў мовы», якія часта так псуюць гаворку шмат каго з нашых суродзічаў, а тымчасам нашая літаратурная мова даўно зьвяла гэтыя сказіны ў сябе, надаўшы й вельмі простыя спосабы на гэта.

Дык вось:

1. Ня вітайцеся «добрай раніцы», бо наш народ знае толькі прывітаньне **дабрыдзень (ці дабрывечар).**

2. Не «мэльдуйце» і ня «мэльдуйцеся», бо ў нас толькі **заяўляюць** і **заяўляюцца** (таксама і **заява,** а не **«мэльдунак»).**

3. Не «дэцыдуйце», але і не «вырашайце», бо ў нас ёсьць толькі **наважыць, наважваць, назажыцца, наважвацца; пастанаўляць, пастанавіць; разьвязаць, разьвязваць** (задачу, прыкладам). Урэшце **разважыць, разважваць; вызначаць, вызначыць** і пад. (таксама і **пастанова,** а не **«рашэньне», станаўкі, станоўка,** а не «рашучы», «рашуча», **наважны, наважана,** а не «здэцыдаваны», «здэцыдавана», і **навага,** а не «рашучасьць»).

4. Не кажэце «напрамак», бо нашая літаратурная мова знае толькі **кірунак.**

5. Не «указвайце», бо ў нас толькі **зазначаюць** ці **паказваюць.**

6. Не «даказвайце», бо паважныя людзі **даводзяць** (адсюль і **довад, довады,** а ня «доказ», «доказы»).

7. Не кажэце «прыходзіцца», «прыйшлося», калі ў нас **даводзіцца, давялося.**

8. Не кажэце «сільны», «сільна», бо ў нас ёсьць толькі **дужы, дужа, моцны, моцна** ці **вялікі** (вялікі дождж, вялікая гарачыня), **вельмі.**

9. Ня ўжывайце маскоўскай формы «любімы», бо ў нас можа быць толькі **каханы, любы, улюбёны.**

10. Ня ўжывайце маскоўска-жаргоннага «аграмадны», бо ў нас [illegible] — **вялізарны.**

ШУКАЮЦЬ...

Кошт абвесткі — па адной марцы за кажнае паасобнае слова. Аплата наперад.

Маці **Дуброўскую** Аляксандру й сёстраў Люсю й Вольгу — Сяргей. Весткі на адміністрацыю «Бацькаўшчыны».

Бацьку **Рыбніка** Ціхона з Браслаўшчыны — Рыбнік Лявон. Весткі на адміністрацыю «Бацькаўшчыны».

Сына **Казёл** Сьцяпана — Казёл Марыя. Весткі на адрыс: Kasiol Maryja, Mönchhof bei Kassel, D.P. Lager.

Брата **Філіповіча** Браніслава, нар. у Ваўкавыску, жыў у Дарэчыне, Слонімскага павету, дзе быў ранены у нагу й вывезены ў Нямеччыну — Філіповіч Язэп (цяпер у Ангельшчыне). Весткі на адміністрацыю «Бацькаўшчыны».

Губёнак Веру з Барысава — муж. Весткі на адміністрацыю «Бацькаўшчыны»

Гурыновічаў Грыгора й **Васіля, Дробыша Васіля, Пашкевіча Віталя, Тодарава Паўла, Сівец Уладзімера** зь ягонымі бацькам, сястрою й братам — Шацько Аляксандар. Весткі на адрыс: (13a) Straubing, Aussere Passauerstr. 26.

Маці Татур Вікцю й брата **Татура Рамана** — Татур Альбэрт. Весткі на адрыс адміністрацыі «Бацькаўшчыны».

Родных і знаёмых — Вацлаў Бадоўскі зь Пінску. Весткі на адміністрацыю «Бацькаўшчыны».

Бацькоў **Дараховічаў** Сьцяпана й Марыю й сястру Тафілю із Слонімшчыны — Дараховіч Мікалай. Весткі на адміністрацыю «Бацькаўшчыны».

Whiteruthenian Newspaper „The Fatherland“
Authorized by Headquarters European Command Civil Affairs Division A P O 757, A. G. 383, 7 GEC-AGO.
Administration — (13b) Osterhofen, Ndby., Whiteruthenian D. P. Camp.
Printed by: Hils & Maier, Dingolfing, Bruckstraße 99.